Anna Bojęś-Białasik*

Odkrycie późnoromańskiego portalu ceglanego w klasztorze oo. Dominikanów w Krakowie

Discovery of a late-Romanesque brick portal in the Dominican Monastery in Krakow

Słowa kluczowe: Kraków, klasztor dominikanów, badania, portal późnoromański

Key words: Krakow, Dominican monastery, research, late-Romanesque portal

W latach 2012-2013 w klasztorze oo. Dominikanów w Krakowie przeprowadzona została – zakrojona na szeroką skalę – interdyscyplinarna akcja badawcza, związana z realizacją kompleksowego remontu konserwatorsko-budowlanego krużganków przy pierwszym wirydarzu. Pracami konserwatorskimi objęto zniszczone elementy struktury architektonicznej krużganków oraz ich wystrój, zmodernizowano infrastrukturę i wprowadzono rozwiązania techniczne umożliwiające realizację przedsięwzięć kulturalnych o charakterze multimedialnym. Całość działań podjętych w związku z remontem była największym przedsięwzięciem konserwatorsko-badawczym zrealizowanym w Krakowie w ostatnich latach[1].

Zespół klasztorny oo. Dominikanów jest rozległym wielokrużgankowym założeniem urbanistyczno-architektonicznym, skupionym wokół trzech kolejnych wirydarzy, różniących się wielkością, kształtem i strukturą przestrzenną (ryc. 1). Wirydarz pierwszy (I) o planie trapezu jest największy, a otaczające go krużganki przekryte gotyckimi sklepieniami krzyżowo-żebrowymi tworzą klasyczny zamknięty obwód, złożony z czterech ramion. Krużganki umożliwiają komunikację dookoła wirydarza oraz dostęp do pomieszczeń w poszczególnych skrzydłach klasztoru zlokalizowanych wzdłuż krużganków. W klasztorze krakowskim czworobokowi krużganków przy I wirydarzu nie towarzyszy jednak pełny obwód skrzydeł klasztoru: południowe skrzydło krużganków biegnie wzdłuż północnych ścian korpusu nawowego i prezbiterium kościoła; krużganki: wschodni i północny przylegają do adekwatnych skrzydeł klasztoru, natomiast do krużganka zachodniego dobija obecnie tylko prostopadle do niego usytuowany korytarz furty, wzniesiony po roku 1894 według projektu Zygmunta Hendla. Jednak podczas badań archeologiczno-architektonicznych przeprowadzonych w latach 2012-2013 odkryto, że istniało także zachodnie skrzydło klasz-

In the years 2012-2013, a large-scale interdisciplinary research connected with realising a complex conservation-building renovation of the cloister by the first garth was carried out in the Dominican monastery in Krakow. Conservation work involved damaged elements of the architectonic structure of the cloister and its decor, modernising infrastructure and introducing technical solutions allowing for realizing cultural events of multi-media character. All the activities undertaken in connection with the renovation have constituted the greatest conservation-research enterprise realised in Krakow in recent years[1].

The monastic complex of the Dominican Order is a vast multi-cloister urban-architectonic layout, concentrated around three subsequent garths differing in size, shape and spatial structure (fig. 1). The first garth (I) on the trapezoid plan is the largest and the cloister around it, covered with Gothic cross-ribbed vaults, creates a classic closed perimeter consisting of four sections. The cloister allows for communicating round the garth and for access to rooms in particular wings of the monastery, located alongside the cloister. In the Krakow monastery, the cloister quadrangle by the 1st garth is no0t accompanied by a full perimeter of the monastery wings: the south wing of the cloister runs along the north wall of the building housing the church nave and the presbytery; the east and north cloister gallery adjoins the corresponding wings of the monastery, while the west cloister is nowadays only adjoined by perpendicularly situated corridor leading to the gate, erected after 1894 according to the design by Zygmunt Hendel. However, in the course of archaeological-architectonic research carried out in the years 2012-2013, it was discovered that the west wing of the monastery also once existed but was demolished around the mid-16th century, and

* dr inż. arch., Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

* *dr inż. arch., Institute of History of Architecture and Monument Conservation, Department of Architecture, Cracow University of Technology*

Praca dopuszczona do druku po recenzjach *Article accepted for publishing after reviews*

toru, które zlikwidowano ok. połowy XVI w., a na jego miejscu znajduje się obecnie tzw. zachodni dziedziniec gospodarczy[2]. Krużganki dominikańskie przy I wirydarzu wyróżnia wspaniały wystrój artystyczny w postaci zespołu rzeźby sepulkralnej, który swoją ostateczną formę uzyskał w wyniku akcji restauracji krużganków przeprowadzonej u schyłku XIX w. przez Zygmunta Hendla[3]. W ramach tych działań (oraz wcześniejszej akcji podjętej jeszcze w XVIII w.) w dolne partie ścian krużganków wmurowano nowożytne (w zdecydowanej większości) epitafia i płyty nagrobne, przeniesione tutaj z kościoła (ryc. 2). Znaczne przemurowania i opłaszczowania ściany zachodniej skrzydła zachodniego krużganków, ujawnione w badaniach po obu stronach tejże ściany, miały związek z koniecznością wzmacniania jej konstrukcji, nadwątlonej przez permanentne zawilgocenie, niekorzystne warunki gruntowe i związany z tym zły stan techniczny muru. Kolejne wzmacniania konstrukcji miały miejsce w XVI, XVII, XVIII w. oraz na przełomie XIX i XX w.[4] Niemniej jednak rozpoznania w obrębie dziedzińca zachodniego pozwoliły na ustalenie, że pierwsze przemurowania i wzmocnienia konstrukcji ściany od strony jej zachodniego lica wykonane zostały już w okresie średniowiecza.

Badania archeologiczno-architektoniczne przyniosły olbrzymią liczbę informacji o charakterze źródłowym, zmieniając dotychczasowy stan wiedzy o powstaniu i przemianach przestrzennych zespołu dominikańskiego. W rezultacie badań dokonano istotnej korekty dotychczasowych tez w zakresie chronologii murów kościoła i klasztoru oraz modelu funkcjonalno-przestrzennego *claustrum*. Okryto między innymi, że obecne XIV-wieczne krużganki poprzedzał wcześniejszy obwód krużganków późnoromańskich o nieco węższym trakcie, powstałych już ok. połowy XIII w. Na ten sam okres datowane są relikty nieistniejącego obecnie zachodniego skrzydła klasztoru oraz pieca do produkcji ceramiki budowlanej, których pozostałości odkryto pod poziomem zachodniego dziedzińca gospodarczego, a także refektarz postny w skrzydle północnym(ryc. 3). Tym samym ujawniono znaczne partie najstarszej murowanej zabudowy dominikańskiej i określono zasięg istnienia klasztoru w fazie późnoromańskiej. Konstatacją o szczególnym znaczeniu dla historii rozwoju siedziby dominikanów w Krakowie było stwierdzenie faktu celowego rozplanowania pierwotnej zabudowy klasztornej w oparciu o klasyczny model zgeometryzowanego *claustrum*[5]. Do najistotniejszych rezultatów badań należy bez wątpienia zaliczyć także określenie rozwarstwienia chronologicznego murów kościoła i klasztoru w pierwszych trzech fazach jego budowy na przestrzeni XIII w.: fazy I odnoszonej do lat 30., fazy II datowanej w latach 40. i 50., i fazy III realizowanej w przedziale lat 60.-80. XIII stulecia (ryc. 4).

Interdyscyplinarne badania terenowe towarzyszyły pracom konserwatorsko-remontowym, w ramach których z dużych fragmentów powierzchni ścian usunięto zniszczone i zawilgocone tynki. Szczegółowe rozpoznanie rozpoczęto od ściany zachodniej zachodniego skrzydła krużganka, w której zidentyfikowano znaczne fragmenty najstarszego wątku ceglanego o układzie wykazującym nieznaczne tendencje do wątku wendyjskiego. Cegły wątku o wymiarach 8-9,5 × 13-14 × 28-29,5 cm łączone były zaprawą wapienno-piaskową w kolorze ugrowym, z widocznymi grudkami węglanu wapnia, o zachowanej słabej sile wiązania. Ten oryginalny wątek, który na podstawie interdyscyplinarnych badań prowadzonych w klasztorze od roku 2009 można datować na lata 40./50. XIII wieku, zachowany był do wysokości ok. +4,90 m (względem

its site is now occupied by the so called west utility courtyard[2]. The Dominican cloister by the 1st garth stands out because of its magnificent artistic decor in the shape of sepulchral sculptures, which acquired its ultimate form as a result of restoration of the cloister carried out towards the end of the 19th century by Zygmunt Hendel[3]. During the restoration work (and a previous such action undertaken in the 18th c.), modern (in large majority) epitaphs and tombstones, moved here from the church, were fitted into the lower parts of the cloister walls (fig. 2). Considerable alterations and cladding of the west wall in the west wing of the cloister, revealed by research on both sides of the mentioned wall, were connected with the need to strengthen its construction weakened by permanent damp, unfavourable soil conditions and resulting poor technical state of the wall. Further reinforcement of the construction took place in the 16th, 17th, 18th century and at the turn of the 19th and 20th century[4]. Nevertheless, surveys conducted within the west courtyard allowed for stating that the first building alterations and strengthening the wall construction on the side of its western face were carried out already during the medieval period.

The archaeological-architectonic research yielded an enormous amount of source information, changing the existing state of knowledge concerning the creation and spatial transformations in the Dominican complex. As a result of the research, previous theses concerning the chronology of the church and monastery walls and the functional-spatial model of the *claustrum* were considerably amended. Among others, it was discovered that the existing 15th-century cloister had been preceded by an earlier perimeter of slightly narrower late-Romanesque galleries, built around the mid-13th century. Relics of the no longer existing west wing of the monastery and the kiln for producing building ceramics, the remains of which were found beneath the surface of the west utility courtyard, as well as the fasting refectory in the north wing date back to the same period of time (fig. 3). In this way considerable fragments of the oldest Dominican masonry buildings were revealed and the reaches of the monastery during the late-Romanesque phase were determined. Confirming the fact of deliberate planning of the original monastery on the basis of the classic model of geometric *claustrum* was a particularly important finding for the history of the development of the Dominican house in Krakow[5]. Among the most significant research results is undoubtedly determining the chronological stratification of the church and monastery walls during the first three stages of its construction throughout the 13th c.: stage I referring to the 1230s, stage II dated to the 1240s and 1250s, and stage III realised within the time bracket 1260-1280 (fig. 4).

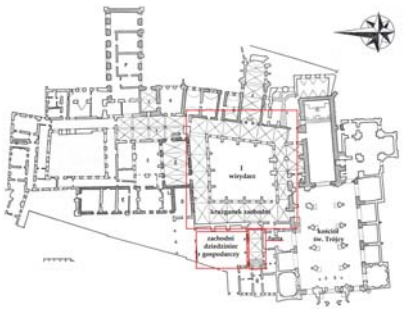
Interdisciplinary field research accompanied the conservation-renovation work within which damaged and damp plaster was removed from large fragments of wall surface. Detailed examination began at the west wall of the west wing of the cloister in which considerable fragments of the oldest brick bond were identified whose arrangement slightly resembles the Wendian wall. The bond bricks measuring 8-9.5 × 13-14 × 28-29.5 cm were bound with lime and sand mortar of ochre colour, with visible lumps of calcium carbonate, which retained very little binding force. That original bond which, on the basis of interdisciplinary research conducted in the monastery since 2009, can be dated back to the 1240s/1250s was preserved to the height of app. +4.90 m

obecnego poziomu krużganka), ponad szerokim pasem XIX-wiecznych przemurowań, związanych z osadzaniem płyt nagrobnych i epitafiów. Cechami charakterystycznymi tego późnoromańskiego ceglanego muru była niestaranność wykonania, widoczne ugięcie niektórych jego partii oraz faktyczna bezwątkowość (ryc. 5). Wspomniana niestaranność mogła mieć związek z brakiem fachowego warsztatu budowlanego, który posiadałby praktyczne doświadczenie w operowaniu cegłą ceramiczną jako nowym materiałem budowlanym. Cegła bowiem, pojawiła się w Krakowie po raz pierwszy w latach 30. XIII w., a początkowa faza jej zastosowania miała charakter „eksperymentalny", nie poddający się jeszcze żadnym standardom czy ugruntowanym technikom wykonania. Być może mieliśmy wręcz do czynienia z samodzielnym wzniesieniem przez dominikanów (konwersów) tych partii ścian, które uznano za potencjalnie łatwiejsze do wykonania. Tak czy inaczej podkreślić należy fakt, że to właśnie dominikanie krakowscy stali się pionierami i promotorami zastosowania cegły w architekturze Małopolski w XIII w.[6]

W północnej partii ściany późnoromańskiej na wysokości ok. 3 m ponad posadzką krużganka odkryto fragment ceglanej archiwolty otworu (portalu), wykonanej z profilowanych kształtek ceramicznych i związanej oryginalne z opisanym wątkiem, a zamurowanej wtórnie do lica ściany. Usunięcie części zamurówki archiwolty odsłoniło jej profilowanie oraz prostą (nierozglifioną) powierzchnię podłucza (ryc. 6). Archiwolta wykonana była bardzo starannie z dwóch rodzajów kształtek ceramicznych oraz zwykłych prostopadłościennych cegieł o wymiarach główki 8-9,5 × 13 cm, których lica pokryte były charakterystycznymi dla stylistyki późnoromańskiej cienkimi ukośnymi nacięciami (szrafowaniem), tworzącymi regularną kratkę (ryc. 7). Lico zewnętrznej archiwolty wykonanej z kształtek o dosyć płytkim podkroju i niewielkim symetrycznym uskoku było skute (tak jak większa część lica zachowanej ściany późnoromańskiej) o warstwę grubości ok. 5-6 cm. Sposób skucia pozostałej powierzchni ściany i zachowane wymiary cegieł w jej skutej zewnętrznej warstwie, w której osadzona była archiwolta, pozwalał na domniemanie, że ok. 60 cm nad kluczem archiwolty przebiegała płytka odsadzka, ponad linią której zachowały się fragmenty pierwotnego lica muru późnoromańskiego z oryginalnym spoinowaniem, opracowanym w trójkąt. Odsadzkę, jakkolwiek dosyć płytką, wiązać można ze starszym sposobem przekrycia (zadaszenia) krużganka, istniejącego tutaj jeszcze przed założeniem gotyckich sklepień. Wewnętrzna archiwolta portalu wykonana była z kształtek o profilu półwałka, który nie był kontynuowany na całej powierzchni archiwolty. W pewnej odległości od klucza archiwolty profil półwałka był zakrępowany i zakończony formą listka (łezki), którego negatyw zachował się na jednej z kształtek (ryc. 8). Dalszy ciąg wewnętrznej archiwolty (na odcinku klucza) kontynuowany był przy zastosowaniu zwykłych prostopadłościennych cegieł, lecz o licach precyzyjnie nacinanych (szrafowanych) w kratkę. Przy budowie portalu nie uniknięto jednak technologicznych błędów. W odsłoniętej spod zamurówki części podłucza archiwolty można było zauważyć, że wszystkie kształtki, z których ułożono archiwoltę, miały jednakową długość (ok. 27 cm), co skutkowało umieszczeniem wszystkich pionowych spoin w jednej linii, bez mijania. Efektem tego było stosunkowo szybkie rozwarstwienie się konstrukcji portalu i osunięcie części archiwolty wraz z podłuczem, co znajduje swój wyraz w nazbyt spłaszczonej geometrii łuku archiwolty oraz opadnięciu części podłucza.

(in relation to the present level of the cloister) above a wide strip of the 19th–century alterations connected with fitting in tombstones and memorial plaques. Characteristic features of that late-Romanesque brick wall were: careless workmanship, visible sagging of some of its sections and actual bondlessness (fig. 5). The aforementioned carelessness might have been connected with lack of professional master-builders that would have practical experience in using ceramic bricks as new building material. Bricks appeared in Krakow for the first time in the 1230s, and the initial phase of their application was of "experimental" character, not yet regulated by any standards or established technologies of workmanship. It is possible that the Dominicans (lay brothers) themselves might have erected those parts of walls which were considered potentially easier to build. One way or another, it ought to be emphasised that it was the Dominicans from Krakow who became the pioneers and promoters of using brick in the architecture of Lesser Poland in the 13th century[6].

In the north section of the late-Romanesque wall at the height of app. 3 m above the cloister floor, a fragment of a brick archivolt of the opening (portal) was discovered, made from ceramic profiles and originally bound to the described bond, and then walled over to the level of the wall surface. Removing a section of the wall hiding the archivolt revealed its profiling and simple (not splayed) intrados surface (fig. 6). The archivolt was very meticulously made from two types of ceramic profiles and ordinary cuboidal bricks the headers of which measured 8-9.5 × 13 cm and whose faces were covered by thin diagonal cuts (hatching), characteristic for the Late-Romanesque stylistics, making up regular grid pattern (fig. 7). A layer app. 5-6 cm thick was hacked off the face of the external archivolt made from profiles with relatively shallow undercut and a slight symmetrical set-off (and also of the major part of the late-Romanesque wall face). The manner of hacking off the remaining wall surface as well as brick sizes preserved in its hacked-off external layer in which the archivolt was set, allowed to surmise that app. 60 cm above the archivolt keystone there used to be a shallow offset above the line of which fragments of the primary surface of the late-Romanesque wall were preserved with their original joints with triangular finish. The offset, even though quite shallow, could be associated with the older manner of covering (roofing) of the cloister existing here even before the Gothic vaults were built. The internal archivolt of the portal was made from baston-shaped profiles that were not continued over the whole surface of the archivolt. At a certain distance from the archivolt keystone, the baston-shaped profile was tied up and ended in the form of a leaf (teardrop), a negative of which has been preserved on one of the profiles (fig. 8). The next stretch of the internal archivolt (along the keystone section) was continued with the use of ordinary cuboidal bricks but with their faces precisely cut (hatched) into grids. However, some technological errors were committed while building the portal. In the revealed section of the archivolt intrados it could be seen that all the profiles, from which the archivolt was made, were of the same length (app. 27 cm), which resulted in placing all the vertical joints in one line, without staggering. What followed was a relatively fast peeling off of the portal construction and collapse of a part of the archivolt with the intrados, which translated into the overly flattened geometry of the archivolt arch and sinking of a part of the intrados.

Ryc. 1. Kraków, klasztor oo. Dominikanów, plan klasztoru autorstwa Józefa Jamroza. Oprac. A. Bojęś-Białasik

Fig. 1. Krakow, the Dominican monastery, plan of the monastery by Józef Jamroz. Prep. by A. Bojęś-Białasik

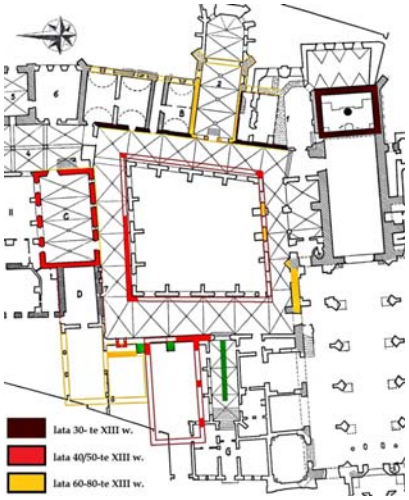

Ryc. 2. Kraków, klasztor oo. Dominikanów; fragment ściany (zachodniej) zachodniego skrzydła krużganka przy I wirydarzu w trakcie prac konserwatorskich. Strzałkami oznaczono odkryte relikty archiwolty i ościeża portalu późnoromańskiego. Fot. A. Bojęś-Białasik

Fig. 2. Krakow, the Dominican monastery; fragment of the (west) wall of the west wing of the cloister by the 1st garth during conservation work. Arrows indicate discovered architectonic relics of the archivolt and the door jamb of the late-Romanesque portal. Photo: A. Bojęś-Białasik

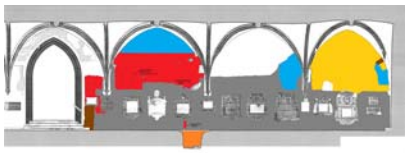
▼ Ryc. 3. Plan reliktów późnoromańskiego klasztoru dominikanów datowanych na lata 40./50. XIII w., odkrytych w latach 2012-2013. Oprac. A. Bojęś-Białasik

Fig. 3. Plan of the late-Romanesque Dominican monastery dated back to the 1240s-1250s, discovered in the years 2012-2013. Prep. by A. Bojęś-Białasik

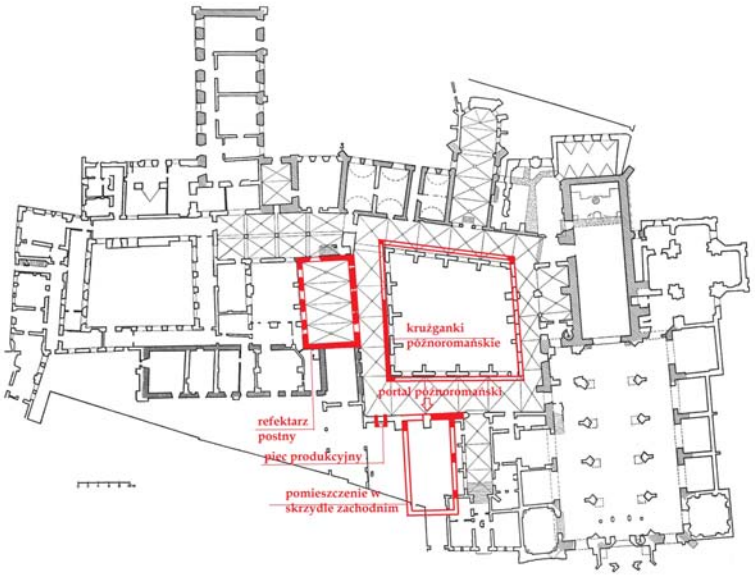
Ryc. 4. Krużganki przy I wirydarzu klasztoru oo. Dominikanów w Krakowie. Wstępna stratygrafia murów klasztoru w rejonie I wirydarza; rozwarstwienie chronologiczne murów powstałych w okresie XIII w. Oprac. A. Bojęś-Białasik

Fig. 4. Cloister by the 1st garth in the Dominican monastery in Krakow. Initial stratygraphy of the monastery walls in the area of the 1st garth; chronological stratification of the walls built within the 13th c. Prep. by A. Bojęś-Białasik

Ryc. 5. Stratygrafia północnej części zachodniej ściany krużganka zachodniego, kolorem czerwonym oznaczono relikty murów późnoromańskich z lat 40./50. XIII w; kolor szary wskazuje zakres XIX-wiecznych przemurowań. Oprac. A. Bojęś-Białasik

Fig. 5. Stratygraphy of the north part of the west wall of the west cloister, red colour indicates relics of the late-Romanesque walls from the years 1240-1250; grey colour indicates the range of the 19th-century rebuilding. Prep. by A. Bojęś-Białasik

Ryc. 6 i 6 A. Relikty odkrytej archiwolty portalu późnoromańskiego w skrzydle zachodnim krużganków. Fot. A. Bojęś-Białasik

Fig. 6 and 6 A. Relics of the discovered archivolt from the late-Romanesque portal in the west wing of the cloister. Photo: A. Bojęś-Białasik

Ryc. 7. Charakterystyczne późnoromańskie szrafowanie lica cegieł archiwolty portalu. Fot. A. Bojęś-Białasik

Fig. 7. Characteristic late-Romanesque hatching on the brick face of the portal archivolt. Photo: A. Bojęś-Białasik

Ryc. 8. Negatyw łezki stanowiący zakrępowanie profilu półwałka wewnętrznej archiwolty portalu. Fot. A. Bojęś-Białasik

Fig. 8. Negative of a teardrop making up the end of the baston-shaped profile of the internal archivolt of the portal. Photo: A. Bojęś-Białasik

Opisany powyżej staranny i dokładny sposób wykonania archiwolty portalu odbiegał znacznie od niefachowego, amatorskiego wręcz sposobu budowy samej ściany, co – jak wspomniano już wcześniej – może wskazywać na samodzielną pracę dominikańskich konwersów w czasie wznoszenia najstarszych partii zabudowy.

Sąsiadujące z zachowanym reliktem partie ściany były mocno przemurowane w związku z osadzaniem w nich epitafiów oraz ich kilkukrotną późniejszą translokacją, co uniemożliwiało bezpośrednią identyfikację pozostałych reliktów portalu w płaszczyźnie lica ściany. W związku z tym wytyczono zarys domniemanego portalu na licu i wykonano trzy dodatkowe odkrywki wgłębne, zmierzające do ujawnienia jego ewentualnych pozostałych reliktów w miąższości muru. Wykonano jedną odkrywkę górną oraz dwie odkrywki dolne w partii przyposadzkowej, zmierzające do ujawnienia ościeży oraz progu portalu. W lewej dolnej odkrywce wgłębnej (odkrywka południowa) ujawniono mocno skuty fragment lewego ościeża portalu, z zachowaną wewnętrzną powierzchnią licową ościeża. Zachowany relikt tworzyły cztery cegły o wym. 8-9,5 × 13 w pionowym układzie główkowym, związane zaprawą o analogicznym wyglądzie jak w zachowanej powyżej partii ściany (ryc. 9). Niestety w pozostałych odkrywkach nie ujawniono żadnych reliktów portalu ani wnętrza samej ściany późnoromańskiej. Sondaż archeologiczny wykonany do głębokości ok. −1,15 m (w stosunku do posadzki krużganka) przy odkrytym relikcie lewego ościeża portalu, założony w celu poszukiwania progu, doprowadził do odsłonięcia fragmentu ściany fundamentowej z nieregularną odsadzką. Ta partia ściany nie miała jednak charakteru pierwotnego i nosiła cechy wtórnego przemurowania. Na podstawie analizy stratygrafii przyległych nawarstwień archeologicznych przemurowanie partii fundamentowej ściany w obrębie dawnego progu portalu określono na przełom XVI i XVII w. i na podstawie stratygrafii powiązano z wykonaniem jednej ze sklepionych ceglanych krypt grobowych, które znajdują się pod posadzką krużganka zachodniego[7].

Wspomniane wtórne ugięcie i opadnięcie archiwolty oraz zniszczenie oryginalnego progu utrudniło bardziej precyzyjne określenie całkowitych wymiarów portalu, które wydają się oscylować w granicach: wysokość ok. 3,50 m, szerokość ponad 2,2 m (ryc. 10, 11).

Potwierdzeniem prawidłowości identyfikacji odsłoniętych reliktów z portalem wejścia do nieznanego pomieszczenia były wyniki badań przeprowadzonych pomiędzy czerwcem a lipcem 2012 r. w obrębie dziedzińca zachodniego, usytuowanego po zachodniej (zewnętrznej) stronie ściany zachodniej krużganka. W rezultacie badań archeologiczno-architektonicznych odsłonięto tam relikty dwóch ścian poprzecznych wzniesionych w technice *opus emplectum*, przewiązanych oryginalnie ze ścianą zachodnią, które wydzielały trakt dawnego pomieszczenia o szerokości ok. 8 m. Pomieszczenie należało do dawnego zachodniego skrzydła klasztoru (obecnie nieistniejącego), a prowadził do niego umieszczony centralnie na osi pomieszczenia portal, którego relikty opisano powyżej. W wyniku prac wykopaliskowych prowadzonych na dziedzińcu gospodarczym w obrębie wnętrza pomieszczenia, do którego prowadził odkryty portal, natrafiono też na oryginalny, zachowany *in situ* poziom użytkowy w postaci wylewki wapiennej z negatywowymi odciskami po późnoromańskiej posadzce ceramicznej. Poziom ten korespondował z poziomem odsadzki fundamentowej zachowanej wewnątrz budowli i można na tej podstawie wnioskować, że pierwotnie posadzka

The meticulous and precise manner of building the portal archivolt, described above, considerably differed from the unprofessional, almost amateurish manner of building the wall – as has been mentioned earlier – which might indicate that the Dominican lay brothers erected the oldest sections of the building on their own.

The wall sections, adjacent to the preserved relic, were much altered when memorial plaques were fitted in, and as a result of their further repeated translocation, which made it impossible to directly identify the remaining relics of the portal in the wall face surface. Because of that, the outline of the supposed portal was marked on the wall face and three additional survey digs were made with the purpose of revealing its possible relics hidden in the thickness of the wall. One upper survey was made, and two surveys in the bottom section adjacent to the floor, with the aim of discovering the portal jambs and the threshold. In the left bottom survey dig (south survey) a badly hacked off fragment of the left door jamb of the portal was revealed, with the preserved internal face of the jamb. The preserved relic was made up of four bricks measuring 8-9.5 × 13 in the vertical header arrangement, bound with mortar looking analogically to that in the wall section preserved above (fig. 9). Unfortunately, no relics of the portal or the inside of the late-Romanesque wall itself were revealed in the remaining surveys. A archaeological survey dig excavated to the depth of app. −1.15 m (in relation to the cloister floor level) by the revealed relic of the left portal door jamb, conducted in order to find the threshold, led to uncovering a fragment of the foundation wall with an irregular offset. However, that part of the wall did not maintain its original character and bore features of having been rebuilt. Based on an analysis of the stratygraphy of adjoining archaeological accumulations, it was determined that rebuilding the foundation part of the wall within the former portal threshold must have taken place at the turn of the 16th and 17th century, and on the basis of stratygraphy was connected with the construction of one of the vaulted brick burial crypts located beneath the west cloister floor[7].

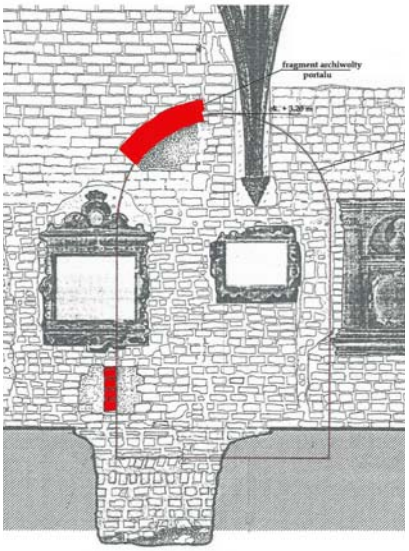
The already mentioned secondary bending and sinking of the archivolt as well as destruction of the original threshold, made a precise definition of the portal overall size more difficult, though it seemed to oscillate within the range of app. 3.50 m high and over 2.2 m wide (fig. 10, 11).

The correct identification of the revealed relics with an entrance portal to an unknown room was confirmed by results of the research conducted between June and July 2012, within the west courtyard located on the west (external) side of the cloister western wall. The archaeological-architectonic research resulted in revealing there relics of two crosswise walls erected using the *opus emplectum* technique, originally tied to the western wall, which marked off the section app. 8 m wide of the former room. The room used to belong to the former west wing of the monastery (no longer existing), and could be accessed through the portal located centrally on the room axis, whose relics were described above. As a result of excavations, conducted in the utility courtyard within the interior of the room to which the discovered portal once led, the original utility level preserved *in situ* in the form of a lime screed with negative imprints of the late-Romanesque ceramic floor was also discovered. The level corresponded to that of the foundation offset preserved inside the building, and thus one could conclude that originally the floor

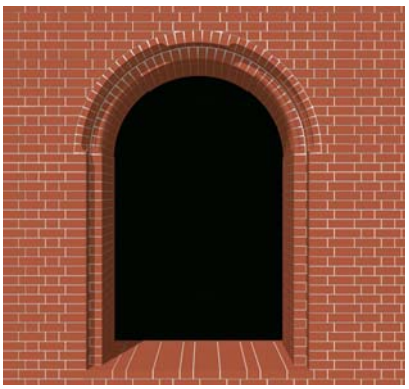
Ryc. 9. Skuty relikt lewego ościeża portalu późnoromańskiego widoczny w odkrywce wgłębnej. A. Bojęś-Białasik

Fig. 9. Hacked-off relic of the left door jamb of the late-Romanesque portal visible in the survey dig. A. Bojęś-Białasik

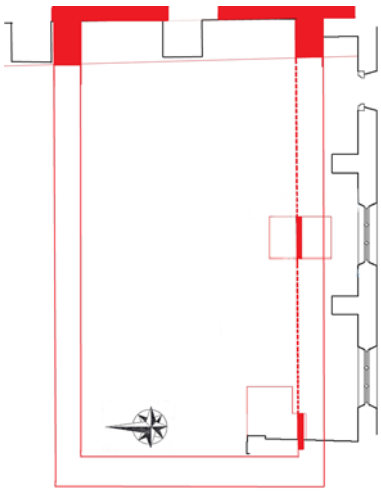
Ryc. 10. Domniemany zarys portalu uwzględniający odkryte relikty. Oprac. A. Bojęś-Białasik

Fig. 10. Supposed outline of the portal considering the discovered relics. Prep. by A. Bojęś-Białasik

Ryc. 11. Wstępna rekonstrukcja formy portalu późnoromańskiego z klasztoru dominikanów w Krakowie, na podstawie odkrytych reliktów. Oprac. J. Czechowicz

Fig. 11. Initial reconstruction of the form of the late-Romanesque portal from the Dominican monastery in Krakow, on the basis of discovered relics. Prep. by J. Czechowicz

Ryc.12. Plan odkrytych murów zachodniego skrzydła klasztoru, datowanych na lata 40./50. XIII wieku – rekonstrukcja na podstawie odkrytych reliktów. Oprac. A. Bojęś-Białasik

Fig.12. Plan of the discovered walls of the west wing of the monastery, dated to the years 1240s – 1250s – reconstruction on the basis of discovered relics. Prep. by A. Bojęś-Białasik

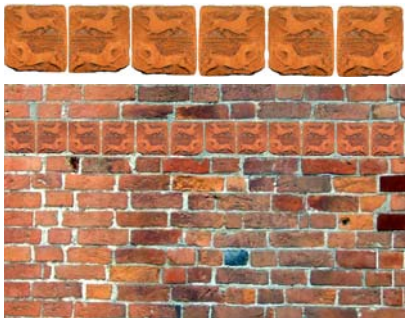
Ryc.14. Rekonstrukcja motywu zdobniczego posadzki ceramicznej, wykonana na podstawie płytek odnalezionych w klasztorze podczas badań archeologicznych. Fot. i oprac. D. Niemiec

Fig. 14. Reconstruction of the ornamental motif of the ceramic floor, made on the basis of tiles found in the monastery during archaeological research. Photo and prep. by D. Niemiec

Ryc. 15. Warstwa opłaszczowania późnoromańskiej ściany zachodniej krużganka wykonana od strony dziedzińca gospodarczego, po wyburzeniu skrzydła zachodniego, wsparta na niezależnym łękowym fundamencie. Fot. A. Bojęś-Białasik

Fig. 15. Cladding of the late-Romanesque west wall of the cloister made on the side of the utility courtyard, after demolishing the west wing, resting on an individual arch foundation. Photo: A. Bojęś-Białasik

Ryc.13. Fryz odtworzony na podstawie odnalezionej płytki ściennej z motywem dekoracyjnym psów dominikańskich. Fot. i oprac. D. Niemiec

Fig. 13. Frieze recreated on the basis of a discovered wall tile with the decorative motif of Dominican dogs. Photo and prep. by D. Niemiec

Ryc. 16. Detale architektoniczne dominikańskiej ceglanej architektury późnoromańskiej, formowane z kształtek ceramicznych: portal i fryz z kościoła w Sandomierzu; portal zachodni kościoła w Poznaniu. Fot. A. Bojęś-Białasik

Fig. 16. Architectonic details of the late-Romanesque Dominican brick architecture, formed from ceramic profiles: the portal and frieze from the church in Sandomierz; the west portal from the church in Poznan. Photo: A. Bojęś-Białasik

ta posadowiona została na głębokości 34-35 cm, a poziom użytkowy wewnątrz tej budowli, czyli strop posadzki musiał znajdować się na głębokości 28-30 cm poniżej współczesnej posadzki krużganków. Na podstawie tych danych można także rekonstruować przybliżony poziom progu odsłoniętego portalu i odnosić najprawdopodobniej do poziomu 25-30 cm poniżej obecnej posadzki krużganka.

Następny etap prac badawczych w obrębie dziedzińca zachodniego miał miejsce w roku 2013 i zaowocował dalszymi ustaleniami, dotyczącymi pomieszczenia w dawnym skrzydle zachodnim. Odsłonięto wtedy kolejne relikty ścian poprzecznych pomieszczenia, których lokalizacja w stosunku do ściany z portalem wskazuje, że pomieszczenie zostało wzniesione na planie mocno wydłużonego prostokąta i miało znaczne rozmiary, długością sięgające, być może, linii obecnej ulicy Stolarskiej (ryc. 12). Odkrycia archeologiczne potwierdziły także, że pomieszczenie posiadało wyjątkowo bogate wyposażenie w postaci posadzki ułożonej z wielobarwnych płytek posadzkowych o zróżnicowanych motywach zdobniczych oraz płytek ściennych, tworzących prawdopodobnie dekoracyjny fryz z heraldycznym (?) motywem psów dominikańskich (ryc. 13, 14). Synteza wyników badań architektonicznych i archeologicznych, kontynuowanych w roku 2013 w obrębie lica zewnętrznego ściany zachodniej krużganka zachodniego, doprowadziła do rekonstrukcji losów skrzydła zachodniego klasztoru przy I wirydarzu, od momentu jego wzniesienia, poprzez kolejne przebudowy aż do ostatecznej likwidacji obiektu ok. połowy XVI wieku[8].

Odkryte podczas remontu konserwatorskiego fragmenty archiwolty portalu i jego ościeża (oraz trzech ścian magistralnych pomieszczenia, do którego prowadził) są najstarszymi reliktami zachodniego skrzydła klasztoru przy I wirydarzu i jednocześnie unikatowym przykładem wczesnej architektury ceglanej w Krakowie, operującej kształtkami ceglanymi, z których wznoszono bogato dekorowane detale architektoniczne. Chronologię budowy obiektu z portalem określono na przełom lat 40./50. XIII w. Wtórne zamurowanie portalu miało – oprócz szybko zaistniałych problemów konstrukcyjnych – związek z przesklepieniem krużganka zachodniego w XIV w. W ramach tej akcji budowlanej jeden ze spływów żeber sklepienia krzyżowo-żebrowego umieszczono w świetle archiwolty, dokładnie w osi symetrii portalu oraz podparto domniemaną przyporą od strony zachodniego lica ściany. Całkowite zamurowanie światła portalu od strony wnętrza budowli musiało nastąpić przed pojawieniem się najstarszego opłaszczowania ściany od zewnątrz, a więc w połowie XVI w. W trakcie badań stwierdzono też, że nadbudowa piętra nad skrzydłem zachodnim klasztoru nastąpiła na przełomie XV i XVI w. W kolejnych stuleciach strukturę ścian zachodniej krużganka wzmacniano kilkukrotnie z obydwu stron, wprowadzając potężne opłaszczowania sięgające nawet pierwotnych fundamentów murów późnoromańskich (ryc. 15).

Odkryte relikty reprezentują nurt ceglanej architektury późnoromańskiej, do której należą także kościoły i klasztory dominikanów w Sandomierzu, Poznaniu i Sieradzu[9] (ryc. 16). Wystrój architektoniczny portalu oraz odnalezione podczas badań zabytki w postaci ceramicznych płytek posadzkowych i ściennych dają wyobrażenie o artystycznym wyrazie późnoromańskiej siedziby dominikanów w Krakowie oraz jakości i skali produkcji wysokogatunkowej ceramiki budowlanej[10]. Jest to rodzaj stylistyki architektonicznej, której śladów nie zidentyfikowano wcześniej w badaniach na terenie Krakowa, a nasuwający szereg dalszych istotnych konkluzji dotyczących wpływów artystycznych, wzajemnych oddziaływań oraz dato-

was set at the depth of 34-35 cm, and the utility level inside the building, namely the floor top layer, must have been lying at the depth of 28-30 cm below the present-day cloister floor. Based on that data, one could also reconstruct the approximate level of the threshold in the revealed portal which might have corresponded to the level of 25-30 cm below the present-day cloister floor.

The next stage of the research work within the west courtyard took place in the year 2013 and yielded further finds concerning a room in the former west wing. Further relics of the crosswise walls of the room were revealed then, whose location in relation to the wall with the portal indicates that the room was built on the plan of an elongated rectangle, and was of considerable size, its length may have reached the line of the present-day Stolarska street (fig. 12). Archaeological finds also confirmed that the room had an exceptionally rich decoration in the form of a floor made from colourful tiles with various decorative motifs, and wall tiles which may have made up an ornamental frieze with a heraldic (?) motif of Dominican dogs (fig.13, 14). A synthesis of results of the architectonic and archaeological research, continued in 2013, within the external face of the west wall of the west cloister led to reconstructing the history of the monastery west wing by the 1st garth since the moment of its construction, through subsequent transformations to the final destruction of the object around the mid-16th century[8].

Fragments of the archivolt of the portal and its door jambs (and of the three main walls of the room to which it had led), discovered during conservation renovation, are the oldest relics of the west wing of the monastery by the 1st garth, and at the same time a unique example of early brick architecture in Krakow, using brick profiles from which richly ornamented architectonic details were made. Building chronology of the object with the portal was dated to the turn of the 1240s/1250s. Besides the quickly appearing construction problems, the walling-in of the portal was connected with altering the vault over the west cloister in the 14th c. In the course of the building work, one of the rib run-offs from the cross-ribbed vault was placed within the inside diameter of the archivolt, precisely in the axis of symmetry of the portal, and was supposedly supported with a buttress on the side of the west face of the wall. The complete walling-in of the portal opening from the inside must have taken place before the oldest wall cladding was added on the outside, so in the mid-16th c. In the course of research it was also found that the addition of the floor above the west wing of the monastery occurred at the turn of the 15th and 16th century. During the following centuries, the structure of the western wall of the cloister was repeatedly reinforced on both sides by applying strong cladding reaching even the original foundations of the late-Romanesque walls (fig. 15).

The discovered relics represent the current of the late-Romanesque brick architecture which also encompassed the Dominican churches and monasteries in Sandomierz, Poznan and Sieradz[9] (fig. 16). The architectonic decoration of the portal and artefacts in the form of ceramic floor and wall tiles, discovered during research, give an idea of the artistic expression of the late-Romanesque Dominican monastery in Krakow, as well as the quality and the production scale of high-standard building ceramics[10]. It is a kind of architectonic stylistics whose traces had never before been identified during research conducted in Krakow, and suggesting several

wania szeregu obiektów wzniesionych w XIII stuleciu z zastosowaniem cegły. Zaobserwowane podczas badań zjawisko wykonawczego „dualizmu", którego przykłady odnaleźć można także w innych częściach klasztoru, polegające na znacznych różnicach w jakości wykonania jednoczasowo wzniesionych partii murów, jest co najmniej zastanawiające i skłania do refleksji nad jego przyczynami[11]. Sposób wykonania archiwolty portalu, jakkolwiek niepozbawiony błędów technicznych, oraz potwierdzony archeologicznie fakt wytwarzania na miejscu w klasztorze wysokogatunkowej ceramiki budowlanej (płytki posadzkowe reliefowe i reliefowo-inkrustowane, kształtki ceramiczne) wskazuje bezsprzecznie na udział fachowego warsztatu budowlanego, obeznanego zarówno z samą cegłą, jak i skomplikowaną technologią wyrobu dekoracyjnej ceramiki posadzkowej[12]. Czas wznoszenia tych partii klasztoru, który wiążemy z akcją budowy (a częściowo także odbudowy) po pierwszym najeździe mongolskim z 1241 r. nie należał zapewne do łatwych. Braki w fachowej sile roboczej kompensowano więc prawdopodobnie samodzielnymi pracami budowlanymi, wykonywanymi w stosunku do mniej skomplikowanych partii murów albo zatrudniano nieprzywykłe jeszcze do operowania cegłą siły lokalne. Wiążące się z dużymi kosztami prace fachowego warsztatu budowlanego, który miał wówczas charakter wędrowny, ograniczały się zatem do przygotowania materiału (kształtki ceramiczne, płytki) oraz wykonania trudniejszych i wymagających odpowiednich umiejętności elementów wystroju architektonicznego. Do prac wymagających takich kompetencji z pewnością zaliczano wzniesienie obszernego dekorowanego portalu, którego relikty odkryto w ścianie krużganka zachodniego, jak również wykonanie wielobarwnych reliefowo-inkrustowanych płytek posadzkowych i ściennych.

Badania w siedzibie krakowskich dominikanów ujawniły nie tylko relikty najstarszej zabudowy klasztornej mendykantów, która wznoszona była z niezwykłym rozmachem w oparciu o nowy materiał budowlany, którym w 2. ćwierci XIII wieku stała się w Krakowie cegła ceramiczna. Rozpoznania interdyscyplinarne stworzyły także szansę na rozpatrywanie szeregu zjawisk architektonicznych i artystycznych w szerszym horyzoncie. Umożliwiły zwłaszcza analizę porównawczą z XIII-wieczną architekturą siedzib dominikańskich w Sandomierzu, Wrocławiu, Gdańsku, Poznaniu i Sieradzu oraz innych zgromadzeń krakowskich: klasztoru cystersów w Mogile, norbertanek na Zwierzyńcu. W rezultacie stworzone zostały podstawy dla obserwacji i analizy stylistyki architektonicznej i wpływów artystycznych w architekturze późnoromańskiej, badania charakterystyki warsztatów i technologii budowlanych, a także oceny skali występowania i zachowania wczesnej architektury ceglanej w Krakowie i Małopolsce.

further important conclusions concerning artistic impact, mutual influences and dating of several objects erected from brick in the 13th century. The phenomenon of "duality" in workmanship observed during research, examples of which involve considerable differences in the quality of wall sections built at the same time, can also be found in other parts of the monastery, which seems puzzling and provokes reflection on its causes[11]. The manner of executing the portal archivolt, although not devoid of technical errors, and the archaeologically confirmed fact of high-quality buildings ceramics (relief and relief-encrusted floor tiles, ceramic profiles) being produced in the monastery, unquestionably implies the participation of a professional building master, familiar both with working bricks and the complicated production technology of the decorative floor ceramics[12]. The time of erecting those sections of the monastery, which we associate with the construction work (and partially also reconstruction) after the first Mongol raid in 1241, could not have been easy. Shortages in professional workforce must have been compensated for by building work of less complicated wall sections performed by the brothers themselves or local employees unused to working with bricks. The work of a professional building workshop, which used to be of itinerant character, was associated with high costs and therefore limited to preparing materials (ceramic profiles, tiles) or producing the more difficult elements of architectonic décor requiring appropriate skills. The work requiring such abilities certainly involved erecting a huge decorative portal whose relics were discovered in the west cloister wall, as well as producing colourful relief-encrusted floor and wall tiles.

Research in the headquarters of the Krakow Dominicans revealed not only relics of the oldest monastic buildings of the mendicant order, which were erected with panache based on the new building material which, in Krakow of the 2nd quarter of the 13th century, was ceramic brick. Interdisciplinary research also offered an opportunity to consider several architectonic and artistic phenomena against a broader horizon. In particular, it allowed for a comparative analysis of the 13th-century architecture of the Dominican monasteries in Sandomierz, Wrocław, Gdańsk, Poznan and Sieradz, with other Krakow orders: the Cistercian monastery in Mogila or the Norbertines in Zwierzyniec. As a result, foundations were established for observing and analysing the architectonic stylistics and artistic influences in the late-Romanesque architecture, examining the features of workshops and building technologies, as well as for assessing the range of occurrence and preservation of early brick architecture in Krakow and Lesser Poland.

tłum. V.M.

---

[1] Całość prac konserwatorskich zrealizowała Firma Konserwatorska Piotr Białko Zabytki Malarstwa Rzeźby Architektury Sp. z o.o. z Krakowa. Prace remontowo-konserwatorskie finansowane były z kilku źródeł: środków własnych klasztoru, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, środków Programu Regionalnego Narodowej Strategii Spójności, Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego przy współudziale Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, którego siłami zrealizowano badania archeologiczne. Terenowe badania archeologiczno-architektoniczne prowadzone były przez zespół w składzie: dr inż. arch. Anna Bojęś-Białasik i dr Dariusz Niemiec, któremu składam serdeczne podziękowania za życzliwą pomoc, cenne sugestie merytoryczne i udostępnienie materiałów.

[2] Część materiału badawczego dotyczącego rozpoznań przeprowadzonych w klasztorze dominikanów została opublikowana m.in. w formie obszernego artykułu *Kościół i klasztor Dominikanów w Krakowie w świetle badań archeologiczno-architektonicznych w latach 2012-2012,* autorstwa A. Bojęś-Białasik, D. Niemca [w]: *Sztuka w kręgu krakowskich Dominikanów*, (red.) A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2013, s. 257-314. Losy zachodniego skrzydła klasztoru przedstawione zostały szczegółowo w dokumenta-

cjach badawczych z lat 2012 i 2013, autorstwa A. Bojęś-Białasik i D. Niemca, maszynopisy w archiwum WUOZ w Krakowie.

[3] Podsumowania najnowszych wyników badań zespołu rzeźby sepulkralnej na dominikańskich krużgankach w zakresie historii sztuki dokonała J. Daranowska-Łukaszewska w publikacji *Krakowskie „Campo santo" – geneza przypadkowa* [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich Dominikanów*, A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak (red.), Kraków 2013, s. 811-820.

[4] Szczegółowe wyniki badań skrzydła zachodniego krużganków zawarto w dokumentacjach badawczych: A. Bojęś-Białasik, *Dokumentacja architektoniczna wątków ścian odsłoniętych podczas prac konserwatorskich przeprowadzonych w krużgankach klasztoru przy I wirydarzu w latach 2012-13*; D. Niemiec, *Klasztor dominikanów w Krakowie ul. Stolarska 12.Wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w latach 2012-2013 w krużgankach przy I wirydarzu i na dziedzińcu przylegającym do zachodniego krużganka*; A. Bojęś-Białasik, D. Niemiec, *Wyniki badań archeologiczno-architektonicznych przeprowadzonych w 2012 r. na dziedzińcu przylegającym do zachodniego krużganka*, Kraków 2013.

[5] Obaloną ostatecznie przez aktualne badania hipotezę, według której klasztorna zabudowa dominikanów krakowskich w XIII w. nie była *skoncentrowana wokół wirydarza*, czyli nie przybierała formy klasycznego zamkniętego *claustrum*, przedstawił A. Grzybowski, *Zabudowa najstarszych klasztorów dominikańskich w Polsce* [w:] *Kronika miasta Poznania. Nasi dominikanie*, Poznań 2004, s. 30.

[6] O najstarszych zastosowaniach cegły w Krakowie w pracy: A. Bojęś-Białasik, D. Niemiec, *Krypta pod prezbiterium kościoła dominikanów w Krakowie w świetle badań archeologiczno-architektonicznych z lat 2010-2011* [w:] III Forum *Architecturae Poloniae Medievalis*, t. 1, Klaudia Stala (red.), Kraków 2013 [w druku].

[7] Wyniki rozpoznania w dokumentacji: D. Niemiec, *Klasztor dominikanów w Krakowie ul. Stolarska 12.Wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w latach 2012-2013 w krużgankach przy I wirydarzu i na dziedzińcu przylegającym do zachodniego krużganka*, cz. 2, Kraków 2013.

[8] Por. przypis 2.

[9] Rekonstrukcja formy portalu wykonana w oparciu o zachowane relikty wskazała, że jego archiwolta miała wykrój półkolisty w odróżnieniu od dekorowanych ceglanych portali w kościołach w Poznaniu i Sieradzu. Występujące tam formy ostrołuczne mają charakter wczesnogotycki.

[10] Niezwykle ciekawych obserwacji odnośnie do stylistyki i produkcji późnoromańskich płytek posadzkowych w Krakowie dokonał ostatnio na podstawie badań terenowych D. Niemiec z Instytutu Archeologii UJ. Pierwsze informacje na ten temat znalazły się w obszernej monografii klasztoru dominikanów w Krakowie *Sztuka w kręgu krakowskich Dominikanów*, A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak (red.), Kraków 2013, s. 257-314. Kolejne publikacje na ten temat znajdują się w druku.

[11] Kolejne obserwacje dotyczące warsztatu budowlanego zawarto w publikacji A. Bojęś-Białasik, *Późnogotyckie sklepienie sieciowe krużganka przy III wirydarzu w klasztorze OO Dominikanów w Krakowie* [w druku].

[12] Piece do wypału ceramiki budowlanej i wapna odkryto podczas badań w roku 2012 na terenie zachodniego dziedzińca gospodarczego, szczegóły zawarto w dokumentacji D. Niemiec, *Klasztor dominikanów w Krakowie ul.Stolarska 12.Wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w latach 2012-2013 w krużgankach przy I wirydarzu i na dziedzińcu przylegającym do zachodniego krużganka*, cz. 2, Kraków 2013.

Streszczenie

Badania archeologiczno-architektoniczne prowadzone w klasztorze oo. Dominikanów w Krakowie nieprzerwanie od roku 2009 przyniosły olbrzymi zasób informacji o charakterze źródłowym. Rozpoznania badawcze wykonane w latach 2012-2013 zaowocowały odkryciem późnoromańskich reliktów założenia klasztornego, datowanych na wiek XIII. Ujawniono relikty murów późnoromańskich krużganków oraz murów skrzydeł klasztornych, w tym nieistniejącego skrzydła zachodniego. W jego obrębie odkryto pozostałości obszernego dekorowanego portalu prowadzącego do jednego z pomieszczeń tego skrzydła, elementy wystroju w postaci posadzkowych płytek ceramicznych o zróżnicowanych motywach zdobniczych oraz ceramicznych płytek ściennych. Stylistyka architektoniczna odsłoniętych reliktów, która reprezentuje cechy właściwe wczesnej architekturze ceglanej Małopolski, nie została nigdy wcześniej ujawniona w badaniach na terenie Krakowa. Do nurtu stylistycznego ceglanej architektury późnoromańskiej zaliczyć można klasztory dominikańskie w Sandomierzu, Poznaniu i Sieradzu, a także kościoły klasztorne cystersów w Mogile i norbertanek na Zwierzyńcu.

Abstract

The archaeological-architectonic research carried out in the Dominican monastery in Krakow continuously since 2009, yielded an enormous amount of source information. Research reconnaissance conducted in the years 2012-2013, resulted in the discovery of late-Romanesque relics of a monastic complex, dated back to the 13th century. Relics of walls of the late-Romanesque cloister and walls of the monastery wings were revealed, including the non-existent west wing. Within it, relics of a vast decorative portal leading to one of the rooms in that wing were discovered, decor elements in the shape of ceramic floor tiles with various ornamental motifs and ceramic wall tiles. The architectonic stylistics of the revealed relics, which represents features characteristic for early brick architecture in Lesser Poland, had never before been revealed in research in Krakow. The stylistic trend of the late-Romanesque brick architecture encompasses the Dominican monasteries in Sandomierz, Poznan and Sieradz, as well as monastic churches of the Cistercians in Mogila and of the Norbertines in Zwierzyniec.